HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ו.

אוסו מה ת"ל. בתורת כהנים[1] תני לה גבי פיגול לא ירצה המקריב אותו לא יחשב: **מולא שפתיך זו מלוה עשה.** דמסתמא הכי אמר קרא מולא שפתיך קיים: **תשמור זו מלוה לא תעשה.** שלא תאחר כדר' אליעזר מ"ר אילעי כל מקום שנאמר השמר פן ואל כו' [2] (מנחות דף צט:): **ועשיתם.** על כרחך מכאן אזהרה לב"ד לכוף: **לה' אלהיך.** קרא יתירא הוא לדרשה לרבות דבר שבחובה: **כפיך זו צדקה.** קרא יתירא דריש: **יקריב אותו אל פתח אהל מועד.** יקריב אותו קרא יתירא הוא דהא כתיב בריש יקריבנו: **חד דאמר.** עלי ולא אפרשה: **והא נדבה כתיבא.** ובקרא דבל תאחר נמי רבינן ליה בגזירה שוה: **מה לו נגנב.** אם הפרישו לאחר זמן: **משכחת לה.** דאמר ולא הפרישו והויא נדבה: **כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת.** שכשאפרישנה לא אתחייב באחריותה: **כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא.** לבל תאחר: **עובר בעשה.** על הקרבן דכתיב ובאת שמה והבאתם: **על ולד שלמים.** שהפרים בהמה מעובדת או עיבורה לאחר הקדישה: **מחוסר זמן.** שמא לא עברו עליו שמונה ימים: שהיה

מדבן עזאי נפקא דתניא[6] בן עזאי אומר [1]אותו מה ת"ל לפי שנא' [2]לא תאחר לשלמו שומע אני אף מאחר נדרו בבל ירצה ת"ל אותו אותו בלא ירצה [3]ואין מאחר נדרו בלא ירצה אלא בך חטא ולא באשתך חטא סד"א הואיל וא"ר יוחנן ואי תימא ר' אלעזר [3]אין אשתו של אדם מתה אא"כ מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר [3]אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך אימא בהאי עון דבל תאחר נמי אשתו מתה קמ"ל ת"ר [4]מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה ועשית [3]אזהרה לב"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר לה' אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעו אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך [3]זו צדקה אמר מר מוצא שפתיך זו מצות עשה למה לי [5]מובאת שמה והבאתם שמה נפקא תשמור זו מצות לא תעשה למה לי מלא תאחר לשלמו נפקא ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך למה לי מיקריב אותו נפקא דתניא[7] [6]יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד [3]כופין אותו עד שיאמר רוצה אני [7]חד דאמר ולא אפריש וחד אפריש ולא אקריב וצריכא דאי אשמעינן אמר ולא אפריש משום דלא קיימיה לדיבוריה אבל אפריש ולא אקריב אימא [8]כל היכא דאיתיה בי גוא דרחמנא איתיה צריכא ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב דקא משהי ליה גביה אבל אמר ולא אפריש אימא דיבורא לא כלום הוא צריכא ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ותנן [9]אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה ואי זו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדר לנדבה נדר מת או נגנב חייב באחריותו נדבה מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה אמר רבא משכחת לה כגון [7]דאמר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה בפיך זו צדקה אמר רבא [7]וצדקה מיחייב עלה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניים פשיטא מהו דתימא כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא עד דעברי עלה ג' רגלים בקרבנות קמ"ל התם הוא דתלינהו רחמנא ברגלים אבל הכא לא דהא שכיחי עניים אמר רבא [10]כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה מיתיבי [8]העיד ר' יהושע ור' פפיים [9]על ולד שלמים שיקרב שלמים אמר ר' פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנה בפסח ואכלנו ולדה בעצרת בשלמא בפסח לא אקרבוה אימור דמחוסר זמן הוה אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה אמר רב זביד משמיה דרבא [8]כגון שהיה

מלות עשה ע"כ דלא כר"ע וההיא דר"ל דיומא לא קיימי ומיהו לא יתכן כלל לאוקמיה דלא כר"ע דמשנה היא בפ"ק דכריתות (דף ב.) וסוגיא דשמעתא משמע בגמ' (דף ג:) דאתיא כר"ע דקתני אוב ולא קתני ידעוני [8] וצריך לחלק בההיא דר' יוחנן דלא דמיא לשאר השמר דעשה: **בפיך** זו צדקה. דכתיב ולא מפי לדקה (ישעיה מה): **יקריב** אותו מלמד שכופין אותו. כל מלות עשה נמי כופין כדאמר בפרק לפי שכתוב לרצונו וא"ת הא דתנן פרק האומר משקלי (ערכין דף כא.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ה"ל אי מקמי דאתא לידי בל תאחר אפי' עולות ושלמים נמי לא ואי דעבר בבל תאחר אפי' חטאות ואשמות נמי וי"ל דלעולם בשלא עבר עדיין אלא דחזינן שהוא מתעצל להביא [10] [ומוליא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות] ולהכי ממשכנין ואם אין מוציאין במה למשכנו אז כופין כדקאמר הכא וא"ת ועולות מ"ט [9] (לא) בעי למשכוני טפי מחטאות ואשמות והא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אמר דעולות נמי מכפרים אחייבי עשה י"ל כיון דאמרינן בעלמא (יומא דף פו.) שאם עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ולא דמי לחטאות ואשמות [9]: **חד דאמר ולא אפריש.** נראה לי דמשני כך שהרי הקשה מעשה ומלא תעשה ומעשוי נראה בכל חד רואה ב' פסוקים ותרי למה לי ומשני צריכי בכל חד תרי קראי דחד קרא אתא גלו אמר ולא אפרים וקרא השני אתא גלו אפרים ולא אקריב ופריך מי מצית אמרת דאמר ולא אפרים והא נדבה כתיבא ביה ותנן כו' פירושו כך ר"ל היאך מוקמת העשה והלא תעשה והעשוי אנדבה דקראי דאמר ולא אפרים הא אותן ג' עניינים עשה ולא תעשה ועשוי נראה דקאי לנדבה כמו לנדר שהרי באותו קרא כתיב נדבה כדאמר לעיל נדבה כמשמעה ואיך מצי היות קאי אמר ולא אפרים לנדבה הא זה איפכא מזה שהרי אמר ולא אפרים אינו אומר הרי זו אנדבה הוא כאומר הרי עלי [11] כזה נדר שהרי אינו מפרים אז ונדבה פירושה היא דאמר הרי זו ומפרים באותה שעה כדתנן איזהו וכו' ומשני משכחת לה דאמר ולא אפרים דמשמע נדר משכחת לה תרתי אפי' בנדבה כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה כשאומר הרי עלי הוא כמו נדר ורואה לעשות נדבה כשמגאר בו דין נדבה באומר דאינו חפץ להתחייב באחריותה [12] אלא דמשכחת לה דאמר ולא אפרים כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנדבה שהרי רואה שלא יתחייב באחריותה כנדבה: **איזהו** נדר. [9]משנה היא בפ"ק (משנה א') דקינין: **על** מנת שלא אתחייב באחריותה. לא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה: שהיה

ועשית אזהרה לבית דין שיעשוך, הא מיקריב אותו לרצונו נפקא, דתניא הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ופרקינן חדא קרא בדאמר הרי עלי כך וכך ולא הפרישו, שכופין אותו להפרישו. ואחר שהפרישו ולא הקריב שכופין אותו להקריב. והני תרתי למה לי. צריכא, דאי אשמעינן אמר הרי עלי ולא הפרישו שכופין אותו, משום דלא קיימיה לדיבוריה כול'. ומי מצית אמרת דאמר ולא הפרישו, והא נדבה כתיב' ביה, ותנן איזהו נדר האומר הרי עלי עולה כול'. ופריק רבא כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה. בפיך זו צדקה. שנאמר בי נשבעתי יצא מפי צדקה. אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים. אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה. מיתיבי אמר רב פפיים מעידני שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג, ואמרינן בשלמא בפסח לא אקרבוה, אימור לא מלו ליה תמניא יומי, אלא בעצרת היכי משהי לה ועברי בעשה. ופריק רב זביד כגון

מדבן עזאי נפקא. בסוף פ"ב דזבחים (דף כט.) פליג ר' אלעזר אבן עזאי ודרים דאותו בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן אבל רולה לייחד כאן אליבא דבן עזאי וכולה סוגיא מסיק התם כמו עזאי ובמתורה בסוף אלו קדשים (דף כא: ושם) גבי ר' יוסי היה אומר ג' דברים משום ג' זקנים משמע דבן עזאי דמוקי היקישא דמעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה לית ליה דאחרים וקאמר ולרבנן דמפקי ליה לטעמא אחרינא בכור שאינו נפסל משום לאבדתה מנא להו ומיהו אין לאוסו אם הש"ס אולך ומייחד בכל ענין:

אא"כ מבקשים ממנו ממון ואין לו. בסוף פרק שני דזבחים (דף כט.): פי' בקונטר' ממון של גזל אבל גרא' דמיירי בנדר כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת דף לב: ושם) דתניא ר' נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך והא דדרים הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח"כ אלא שעבר בבל תאחר: **זו מצות עשה.** דכתיב והיולא מפיכם תעשו (במדבר לב): **תשמור** זו מצות לא תעשה.

תימה הא אמרינן בפ' המולא תפילין (עירובין דף לו. ושם) גבי הא דמוקים ושמרת את החקה הזאת (ח) דמוקי ר"ע בפסח דאפ"ה פסח זו מלות עשה משום דהשמר דעשה עשה וכן בפרק בתרא דיומא (דף פא.) גבי הא דאמר ר"ל מפני מה לא נאמר אזהרה בעיוי משום דלא אפשר דהיכי ליכתוב ופריך ולכתוב השמר בעיוי ומשני השמר דעשה עשה והאי נמי השמר דעשה הוא שישלם מה שנדר ועשה מולא שפתיך וי"ל דתפלין לאחר שקיעת החמה דקאי אעשה דהנחת תפלין הוי עשה אבל תשמור דהכא קאי אלא מאחר דלעיל מינה שישמור שלא יאחר ולר' יוחנן דאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לו: ושם) גבי מניח תפלין לאחר שקיעת החמה דהשמר דעשה לאו הוא ההיא דפסח ומילה

כב א ב מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' טו סמג לאוין עשה:
כג ג ד מיי' שם הל' טז סמג לאוין עשה:
כד ה מיי' שם הלכה ד [ה] וס"פ מהל' נדרים הל' ג סמג עשין קכג:
כה ו מיי' שם הלכה ו (וס"פ מהל' נדרים שם) סמג שם:
כו ז מיי' פ"ח מהלכות מתנות עניים הל' ח טוש"ע יו"ד סי' רמ סעי' ג [וכ אלפס כאן וכב"ק פ"ד דף כ.]:
כז ח מיי' פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הל' יג סמג עשין קפז:
כח ט מיי' פ"ד מהלכות ממרים הל' ח סמג לאוין שמה:

תורה אור השלם

1. וְאִם הָאֹכֵל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יַחְשֹׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז יח
2. כִּי תִדֹּר נֶדֶר לֵיקֹ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְקֹ אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כג כב
3. אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ: משלי כב כז
4. מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לְיקֹ אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: דברים כג כד
5. כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹ אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לִשְׁכְּנוֹ תִּדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: דברים יב ה
6. אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצֹנוֹ לִפְנֵי יקֹ: ויקרא א ג

רבינו חננאל

ואכתי מאחר נדרו שהוא כשר ומרצה, מדבן עזאי נפקא, דתניא בן עזאי אומר כתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, וכתיב ביה המקריב אותו, אותו בלא ירצה, כלומר, זה הפיגול הוא בלא ירצה, דדייק המקריב [6] בכאן פירש בלא ירצה, אבל בכל מקום המקריב שהוא הזובח הוא החייב ולא הזבח. ופרקינן לא תימא בך חטא ולא בקרבנך חטא, אלא אימא בך חטא ולא באשתך חטא. פירוש בעון בל תאחר אין אשתו של אדם מתה. ת"ר מוצא שפתיך תשמור **ועשית כול'.** אמר מר מוצא שפתיך תשמור זו מצות עשה, למה לי והלא כבר אפיקנה מובאת שמה והבאתם שמה. תשמור זו מצות לא תעשה כדקיימא לן כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינן אלא בלא תעשה למה לי, הא בהדיא כתיב לא תאחר לשלמו.

[6] נראה דל"ל דדייק המקריב אותו פירוש בכאן אלא בכל מקום וכו'.

עין משפט נר מצוה

הגהות הב"ח

(ח) תוס' ד"ה תשמור כו' אם המקה הזאת בתפלין דמוקי לה ר"ע: (ב) בא"ד ולריך לאלק. נ"ב ועי' בתוס' פרק המולא תפלין בתוס' מנחות: (ג) ד"ה חד מד כו' הוא כאומר הרי עלי נדר כו' כל"ל ותיבת כזה נמחק: (ד) בא"ד להתחייב באחריותה אלמא דמשכחת לה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה איזהו נדר. משנה היא. וכוונתם בזה עי' בב"ק דף סב ע"ב תד"ה מי קתני:

הגהות מהר"י לנדא

[ח] בתוס' ד"ה ריקריב וכו' ואעולות מ"ט בעי למשכוני כל"ל ועי' בתוס' מס' כריתות דף יב ע"ח בד"ה או דלמא:

מוסף רש"י

מבקשין ממנו ממון. ממונו שגזל (זבחים כט:) פי' כלומר מבקשים ממנו ואומר אמין לו שהכל משועבדים לכתובת אשתו והיא אומרת גם כן אמין לו (ש"מ שם בשם גליון). **משכבך.** אשתו (שם). **בפיך זו צדקה.** דכתיב (ישעיה מה) יצא מפי לדקה (נדרים ז.). **יקריב אותו.** קרא יתירא הוא דהא כתיב בריש דקרא זכר תמים יקריבנו (קדושין נ.) ומאי למיכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה' (רשב"ם ב"ב מח.). **מלמד שכופין אותו.** לקיים דברי נדרו (קדושין שם) להקריב מה שנדר (ב"ב שם). **איזהו נדר האומר הרי עלי עולה.** ואחר כך הפרים בהמה ואמר הרי זו לנדרי אם מתה מייב באחריותה הוא אל (חולין קלט. וכעי"ז מגילה ח.). **נדבה האומר הרי זו עולה.** ולא קיבלה עליו (מגילה ח.).